

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

НЕЧИПОРУК ОКСАНА ВАСИЛІВНА

УДК 330.332

**ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Красноносова Олена Миколаївна,
Науково-дослідний центр
індустріальних проблем розвитку НАН України,
старший науковий співробітник відділу
макроекономічної політики та регіонального
розвитку;
Харківський національний
економічний університет імені Семена Кузнеця,
доцент кафедри менеджменту та бізнесу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гриценко Лариса Леонідівна,
Сумський державний університет,
завідувачка кафедри фінансів, банківської справи
та страхування;

доктор економічних наук, професор
Гальцова Ольга Леонідівна,
Класичний приватний університет,
завідувачка кафедри національної економіки,
маркетингу та міжнародних економічних
відносин

Захист відбудеться «23» вересня 2021 року о 13⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.251.01, у Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а, 5 поверх.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а.

Автореферат розісланий «23» серпня 2021 р.

Т. в. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Белікова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Питання формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави є надзвичайно актуальними для України, оскільки необхідною передумовою становлення та розвитку сучасної економіки є активізація в країні інвестиційної діяльності, сприяння активності інвесторів і залучення іноземних інвестицій. Інвестиційна політика держави є ключовим способом державного регулювання інвестиційного процесу, а також вона сприяє розвитку економіки, зокрема припливу капіталу в економіку країни, є невід'ємною складовою стійкого зростання будь-якої функціонуючої економічної системи. Певні зміни в економіці можуть відбутись саме завдяки інвестиційній діяльності, яка сприятиме підвищенню соціально-економічного розвитку країни та створенню конкурентоздатної економіки світового масштабу. Адже саме інвестиції, які формують виробничий потенціал, дозволяють визначити конкурентні позиції країни на світовому ринку та сприяють зростанню національного доходу.

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України в період з 2010 року по 2014 рік стабільно зростав. Найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій зафіксовано у 2014 р., а саме 53,7 млрд дол. США, що на 2 млрд дол. США більше порівняно з попереднім роком. Проте з 2015 року спостерігається значне скорочення та коливання прямих іноземних інвестицій. Також слід зауважити, що спостерігаються коливання показників внутрішнього валового продукту та валового нагромадження основного капіталу. Спад обсягів внутрішнього валового продукту прослідковується після кризи 2008 р., а також у зв'язку із воєнною агресією на сході країни починаючи з 2014 р. Спостерігається тенденція зниження показника валового нагромадження основного капіталу з 19,0 % у 2010 році до 13,5 % у 2015 році, що знижує фінансовий потенціал для майбутніх капітальних вкладень та не сприяє економічному зростанню країни. З 2016 р. по 2018 р. прослідковується несуттєвий, проте підйом рівня валового нагромадження в структурі внутрішнього валового продукту. А у 2019–2020 рр. знову спостерігається зниження рівня валового нагромадження основного капіталу.

Для усталеного розвитку економіки та забезпечення процесів відтворювання країні потрібен постійний приплив інвестицій. Залучення інвестиційних ресурсів має відбуватись у всіх без винятку регіонах, оскільки нерівномірність залучення інвестицій може призвести до регіональної диференціації, а отже, підвищить соціальну напругу в державі. Як свідчить статистика та спостереження науковців, подія, що мала місце в Україні та світі, а саме пандемія COVID-19, суттєво вплинула на інвесторів, вона не тільки зменшила прямі іноземні інвестиції в українську економіку, а й спричинила їх відплив. Приводом для стурбованості залишається ресурсна орієнтація інвестиційних потоків.

Дослідженню проблем інвестування, зокрема іноземних інвестицій, присвячено ряд праць учених-економістів, таких як: О. Гальцова, Л. Ганущак-Єфіменко, Л. Гриценко, А. Гуторов, Б. Данилишин, Я. Жаліло, О. Жилінська, С. Ілляшенко, І. Іртищева, Т. Лепейко, О. Люльов, О. Манойленко, В. Маргасова, О. Маслак, С. Шульц та ін.

Однак не є достатньо розробленими питання щодо формування інструментарію реалізації інвестиційної політики України, зокрема, сприяння активності інвесторів, залучення іноземних інвестицій та ефективного їх використання, що свідчить про актуальність вибору теми дисертації, яка розкривається у меті та завданнях дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію було виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (ХНЕУ ім. С. Кузнеця) та Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку (НДЦ ІПР) НАН України. Результати дослідження використано при виконанні науково-дослідних робіт ХНЕУ ім. С. Кузнеця: «Концепція управління в умовах транзитивної економіки» (2005 р., ДР № 0105U003089), у межах якої здобувачем проаналізовано стан фондового ринку України й обґрунтовано аналітичну базу дослідження; «Розроблення теоретико-методичного забезпечення управління підприємством та його підсистемами» (2006 р., ДР № 0106U005741), у межах якої здобувачем розроблено оцінку вартості цінних паперів, класифіковано види цінних паперів, розкрито концептуальні підходи до оцінки цінних паперів, обґрунтовано види, методи оцінки вартості та моделі аналізу цінних паперів; при виконанні госпдоговірної науково-дослідної роботи ТОВ «УСК-КОНСАЛТИНГ» по темі № 71-56 «Методичні засади гармонізації взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем» (2017р., ДР № 0117U000428) здобувачем було проведено оцінку інвестиційної привабливості підприємств-емітентів і їх акцій на основі фундаментального аналізу; при виконанні на ініціативній основі науково-дослідної роботи у НДЦ ІПР НАН України за темою «Стратегування економічної політики для України» (2016–2018 рр., ДР № 0116U006999) здобувачем було підготовлено пропозиції щодо формування інструментів реалізації інвестиційної політики держави.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування та розроблення теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні.

Для досягнення поставленої мети у роботі сформульовано та вирішено такі завдання:

- визначити сутність і зміст поняття «інвестиційна політика держави»;
- удосконалити аналітичне забезпечення визначення впливу інвестиційних

інструментів на економічні результати за видами економічної діяльності по адміністративних областях України;

- узагальнити та систематизувати інструменти та методи інвестиційної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях;

- удосконалити організацію вибору інструментарію реалізації інвестиційної політики держави;

- сформувати аналітичну базу для прийняття рішень щодо пріоритетності вибору певної адміністративної території для інвестування;

- удосконалити інструментарій визначення напрямів інвестиційної політики держави виходячи зі специфіки адміністративних територій.

Об'єктом дослідження є процес формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні.

Методи дослідження. Дисертація базується на фундаментальних положеннях економічної теорії, діалектичному підході до визначення сутності ключових категорій і їх взаємозв'язків, методологічних і методичних результатах, викладених у наукових працях вітчизняних і закордонних учених стосовно питань, що складають предмет дисертаційної роботи.

Для досягнення поставленої в роботі мети використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: *теоретичне узагальнення* – для визначення сутності та змісту поняття «інвестиційна політика держави»; *аналізу та синтезу* – для визначення складових механізму формування та реалізації інвестиційної політики держави, а також для створення аналітичної бази інструментарію реалізації інвестиційної політики та розвитку адміністративних територій України; *кореляційно-регресійний аналіз* – для встановлення наявності взаємозв'язку між формами інвестицій (інвестиційними інструментами) та обсягами реалізованої продукції за видами економічної діяльності; *графічний* – для унаочнення емпіричних даних і схематичного подання основних теоретичних і прикладних положень дисертаційної роботи; *таксономічного аналізу* – для визначення рівня соціально-економічного розвитку адміністративних територій у державі; *кластерного аналізу* – для визначення спільних ознак інвестиційної привабливості адміністративних областей України, а саме: обсягами капітальних і прямих іноземних інвестицій та обсягами реалізованої продукції; *теорію логіки та метод структурно-логічного аналізу* – для розроблення аналітичного забезпечення формування інструментів інвестиційної політики держави; *абстрактно-логічний метод* – для теоретичних узагальнень і формулювання висновків дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти

органів державної влади й управління, вітчизняна та зарубіжна фахова література, статистичні дані Державної служби статистики України, інформація Міністерств і відомств, звітно-аналітична інформація міжнародних статистичних організацій.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретичних положень, розробці методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо удосконалення формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні. Зокрема, найбільш вагомими результатами, що характеризують наукову новизну дослідження, полягають у такому:

удосконалено:

аналітичне забезпечення визначення впливу різних джерел інвестування на обсяги реалізованої продукції за видами економічної діяльності, яке, на відміну від інших, на підґрунті результатів регресійного аналізу доводить неефективність використання певних інвестиційних джерел і дає змогу уникнути дисбалансу в інвестуванні, що сприятиме рівномірному розвитку економічної системи держави;

методичний підхід до визначення напрямів інвестиційної політики держави виходячи зі специфіки її адміністративних територій, який, на відміну від наявних, передбачає кластеризацію адміністративних областей країни за спільними ознаками, вибір типопредставника кожної групи та побудову моделей впливу різних джерел інвестування на певні види економічної діяльності для обраної групи регіонів, що дає змогу корегувати інвестиційні пріоритети залежно від стану економіки;

дістали подальшого розвитку:

класифікація інструментів реалізації державної інвестиційної політики, в якій, на відміну від інших, виокремлено інструменти опосередкованого впливу, зокрема: прискорену амортизацію, кредитні пільги, регуляторні заходи на ринку інвестицій та фондовому ринку, що дало змогу узагальнити та систематизувати інструментарій інвестиційної політики держави у регіональному та галузевому розподілах;

організаційний підхід до вибору інструментарію реалізації інвестиційної політики держави, який, на відміну від наявних, узагальнює основні аспекти формування та реалізації інвестиційної політики в країнах світу, що дало змогу проаналізувати й узагальнити інструменти інвестиційної політики держави і розподілити їх на універсальні та специфічні, а також визначити, досвід яких країн доцільно імплементувати у практику в Україні;

визначення сутності та змісту поняття «інвестиційна політика держави», яка у загальному вигляді є важливою складовою економічної політики, її слід розглядати як комплекс взаємопов'язаних цілей та пріоритетів розвитку інвестиційної сфери, а також комплекс заходів, методів та інструментів їхньої реалізації, що спрямовані не тільки на інвестиційну привабливість країни, а, в першу чергу, на забезпечення інвестиційної привабливості регіонів;

методичний підхід до визначення стану інвестиційної діяльності в економіці країни у регіональному розрізі, який, на відміну від наявного, ґрунтується на багатофакторних моделях, що доводять наявність зв'язків між показником обсягів реалізованої продукції як результативною ознакою адміністративної території та обсягами внутрішніх, зовнішніх, а також іноземних інвестицій, що дало змогу сформулювати аналітичну базу для прийняття рішень щодо інвестиційної привабливості економіки України.

Практичне значення отриманих результатів. Наукові результати дисертаційної роботи, що мають прикладний характер, знайшли практичне застосування у навчальному процесі кафедри менеджменту та бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, у практичній діяльності Регіонального відділення Всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців» Об'єднання промисловців і підприємців Харківської області (довідка № 343/1/2 від 15.09.2020 р.) та відділу проблем науково-технічного і економічного прогресу регіону Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України (довідка № 01-06/69 від 09.09.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. З наукових публікацій, що надруковані у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті положення, які є результатом особистого дослідження автора. Особистий внесок автора у роботах, що виконані у співавторстві, представлено у списку публікацій, наведених у авторефераті.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, методичні розробки та висновки, викладені в дисертації, апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: «Сучасні технології менеджменту: проблеми теорії та практики» (м. Харків, 2008 р.); «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (м. Харків, 2011 р.); «Менеджмент у ХХІ сторіччі: методологія і практика» (м. Полтава, 2014 р.); «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (м. Харків, 18–19 березня 2019 р.); «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (м. Харків – м. Торунь, 16 квітня 2021 р.).

Публікації. За результатами наукових досліджень автором опубліковано 20 наукових праць загальним обсягом 10,81 ум. др. арк., особисто автору належить 10,81 ум. др. арк., серед яких: 3 розділи – у колективних монографіях, 12 статей – у наукових фахових виданнях, у тому числі 3 статті – у наукових фахових виданнях України, 4 статті – у наукових фахових виданнях інших держав та 5 статей – у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, та 5 публікацій за матеріалами конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст дисертації

викладено на 236 сторінках. Робота містить 80 таблиць, 40 рисунків, 3 додатки. Список використаних джерел налічує у сумі за розділами 211 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, об'єкт, предмет, задачі дослідження, викладено методи дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації результатів дослідження.

У **першому розділі** – «**Теоретичні аспекти інвестиційної політики держави в Україні**» – узагальнено теоретичне підґрунтя та згруповано основні нормативні акти регулювання інвестиційної діяльності в Україні; виокремлено та згруповано недоліки регулювання та заходи удосконалення системи правового регулювання в Україні з метою покращення інвестиційного клімату в Україні та врегулювання нормативно-правового законодавства, що сприятиме залученню інвестицій в країну.

Під час дослідження узагальнено нормативно-правову базу регулювання інвестиційної діяльності в Україні, виокремлено 14 Законів України, що регламентують певні аспекти її провадження, зокрема, це Закон «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р., Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 01.04.1991 р., Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.02.1994 р., Закон України «Про захист іноземних інвесторів в Україні» від 18.09.1991 р., Закон України «Про інститути спільного інвестування» та інші, розділи Податкового, Господарського, Цивільного та Земельного кодексів України, Указ Президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії», а також Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні. Усі перелічені нормативні акти регламентують умови провадження інвестиційної діяльності в економіці країни та містять прямі та непрямі форми її державного регулювання. Під час узагальнення нормативної бази було виокремлено ряд притаманних їй недоліків, а саме:

нестабільність національного законодавства у сфері регулювання інвестиційної діяльності. Велика кількість законодавчих актів і нормативних документів, частина яких втрачає, а інші набувають чинності. Розходження в тлумаченнях певних положень у нормативних документах;

відсутність захисту та гарантій прав власності іноземних інвесторів;

нестабільний податковий режим;

недосконалий механізм повернення ПДВ експортерам і застосування спеціальних податкових режимів;

складна дозвільна система;

корупція та тиск в інвестиційній сфері;

не чітко визначена законодавчо норма використання допуску іноземних

інвесторів в економіку України. Відсутність законодавчо встановленого переліку стратегічних галузей та можливості прийняття участі в них іноземного капіталу;

відсутність контролю розподілу залучених у певні сфери економічної діяльності інвестицій.

Усунення перелічених недоліків шляхом реалізації виваженої інвестиційної політики держави, як одного з важливих елементів системи державного регулювання, дозволить удосконалити інвестиційну діяльність і спростити систему залучення інвесторів в економіку країни.

Проаналізовано стан і проблеми реалізації інвестиційної діяльності в Україні як в галузевому (табл. 1), так і територіальному розрізах.

Таблиця 1

**Зміни в обсягах капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за
період 2012–2020 рр., млн грн***

	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Усього, млн грн	31970,0	-23382,6	-30453,5	53696,5	86099,7	412540,4	130264,9	45252,5	-204142,2
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2417,7	-296,3	208,3	11359,0	20329,3	13759,3	1860,8	-6974,6	-22687,4
Промисловість	12872,6	5975,7	-11332,1	1414,0	30097,6	25546,4	56596,0	54300,2	-100875,2
Будівництво	8769,5	35,9	-4739,5	7407,0	980,3	7732,2	3817,7	6352,7	-24366,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	463,7	-2341,3	-1474,6	-52,8	9293,9	3708,0	18152,8	-7643,9	-41994,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6914,8	-13940,4	-2974,4	3205,8	6403,8	12835,7	12134,8	-6285,5	-17304,6
Тимчасове розміщування й організація харчування	692,2	-488,1	-294,8	-88,9	84,8	655,6	541,6	157,1	-1142,8
Інформація та телекомунікації	437,7	-303,7	-1688,9	14799,9	-7323,8	2744,0	11489,7	-8821,5	81,3
Фінансова та страхова діяльність	1381,0	-706,5	-432,3	233,5	1230,7	376,6	2597,0	594,0	-1273,4
Операції з нерухомим майном	10908,7	1181,8	-2320,2	668,8	7766,0	2840,6	5051,2	590,4	-10971,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	-1470,6	-5400,0	-699,8	1143,7	2514,2	1385,9	2832,9	1114,2	-1064,5

	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1045,7	-960,0	-448,8	2970,1	3474,0	2738,1	-909,5	-96,7	-3967,6
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	11692,8	7546,2	5808,0	13942,4	22380,8	32843,9	44597,8	54305,5	55631,1
Освіта	1463,5	1030,5	820,9	1540,1	2257,3	3492,5	4460,0	4788,7	3051,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2707,2	1746,2	1223,9	2367,2	4479,0	6708,3	8138,8	9484,6	5974,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2598,0	2544,5	508,7	1044,3	969,9	1649,2	3663,2	4146,2	1210,7
Надання інших видів послуг	457,8	212,2	161,7	265,6	321,5	637,6	571,6	672,5	450,4

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та територій у Донецькій та Луганській областях.

Зміни в обсягах капітальних інвестицій за видами економічної діяльності мають певні тенденції, а саме їх стрімке зниження у 2013–2014 рр. по ряду видів економічної діяльності, що викликані воєнними подіями на сході країни, з 2015 р. до 2018 р. спостерігається тенденція збільшення темпів приросту капітальних інвестицій у всіх галузях економіки, проте вже у 2019 р. у зв'язку з пандемією COVID-19 показники знову почали падати (виключенням є оборонна галузь).

В Україні на сьогодні відсутній чіткий алгоритм або механізм формування інвестиційної політики регіонів. Законодавство України не сприяє виробленню та ефективному функціонуванню регіональної інвестиційної політики, що перешкоджає місцевим органам здійснювати певний вплив на інвестиційну діяльність. За обсягами надходжень прямих іноземних інвестицій всі регіони України суттєво різняться. Відмінність питомої ваги кожного регіону у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є досить значною. Лідерські позиції щодо залучення ПІІ у 2019 р. залишає за собою м. Київ – 54 % від загального значення по Україні. Значна кількість іноземних інвестицій надійшла до Дніпропетровської – 10,6 %, Київської – 5 %, Донецької – 4 %, Одеської – 3,5 %, Львівської – 3 % та Полтавської – 3 % областей. З усіх залучених ПІІ 82,6 % надходить саме до цих регіонів, оскільки саме ці регіони на сьогодні вважаються економічно розвинутими та є найбільш привабливими для іноземних інвесторів.

За даними Європейської Бізнес Асоціації, однією з основних перешкод, яка очолила антирейтинг інвестиційної непривабливості України, вперше за п'ять років опитування стала недовіра до судової системи (8,5 з 9,0 балів). На другому місці знаходиться розповсюджена корупція (8,2), яка була лідером усі попередні роки. Це найважливіші перешкоди як для стратегічних, так і для портфельних інвесторів. Далі у списку перешкод ідуть монополізація ринку та захоплення влади олігархами (6,2), обтяжливе та нестабільне законодавство (5,8), репресивні дії правоохоронних органів (5,2), складне податкове адміністрування (5,0), нестабільна валюта і фінансова система (4,9), військовий конфлікт з Росією (4,5), обмеження на рух капіталу та валютні операції (3,8), та масштабна трудова міграція з України (3,0).

Узагальнення світового досвіду дало змогу з'ясувати, що державна інноваційна політика України, хоча й має певні особливості, здатна до імплементації світового досвіду у виборі інструментарію її реалізації. Інструменти реалізації інвестиційної політики були розподілені на дві групи: універсальні та спеціальні.

Перша група – універсальні інструменти – властива практично всім країнам світу, це: пряме фінансування НДДКР у формі субсидій для створення та використання інновацій; пільгове кредитування інноваційної діяльності; надання податкових пільг і канікул як засіб непрямого стимулювання та мотивування до інноваційної діяльності; митні пільги або повне звільнення від сплати митних податків при імпорті наукового або високотехнологічного обладнання.

Друга група – специфічні інструменти – використовується групою країн світу склад якої постійно змінюється, до них належать: пільгове оподаткування фірм, що здійснюють НДДКР; встановлення пільгового податку для нових компаній; надання інвестиційного податкового кредиту у вигляді зменшення податку на прибуток; надання дотацій малим і середнім фірмам на наукові дослідження та розробку нових технологій; надання субсидії на реалізацію проєктів промислових досліджень; звільнення від оподаткування коштів, що вкладаються в ризиковані проєкти й інші.

Виходячи з вищевикладеного було вдосконалено організаційний підхід до вибору інструментарію реалізації інвестиційної політики держави, який узагальнює основні аспекти формування та реалізації інвестиційної політики в країнах світу, що дало змогу проаналізувати й узагальнити інструменти інвестиційної політики держави, і розподілити їх на універсальні та специфічні, а також визначити, досвід яких країн доцільно імплементувати у практику в Україні.

У другому розділі – «Формування та реалізація інвестиційної політики держави» – узагальнено теоретичне підґрунтя визначення сутності та змісту поняття «інвестиційна політика держави», визначено її властивості, сформовано класифікацію наявних теоретичних підходів до визначення її змісту; на основі системного підходу удосконалено модель формування та реалізації інвестиційної політики, яка містить три рівні: макро-, мезо- та мікрорівні; узагальнено й удосконалено складові механізми формування і реалізації інвестиційної політики, що включає в себе принципи,

інструменти інвестиційної політики, інвестиційну безпеку, концепцію та реалізацію інвестиційної діяльності; на основі системного підходу визначено місце інвестиційної політики в економічній політиці держави; узагальнено, систематизовано та доповнено загальноорганізаційні та спеціальні принципи державного інвестиційного регулювання; систематизовано інструменти інвестиційної політики на державному рівні; удосконалено механізм реалізації державної інвестиційної політики з урахуванням децентралізації державного управління (регіонального та місцевого рівнів).

На основі теоретичного узагальнення визначення сутності та змісту поняття «інвестиційна політика держави» його розкрито у загальному вигляді як важливу складову економічної політики держави, яку слід розглядати як комплекс взаємопов'язаних цілей і пріоритетів розвитку інвестиційної сфери, а також комплекс заходів, методів та інструментів їхньої реалізації, що спрямовані не тільки на інвестиційну привабливість країни, а, в першу чергу, на забезпечення інвестиційної привабливості регіонів.

Доведено, що інвестиційну політику держави доцільно розглядати з позиції системного підходу: параметрами входу системи є чинники, які утворюють інвестиційний клімат, який чинить на неї безпосередній вплив. Параметри входу відображають якість інвестиційного клімату. Таким чином, удосконалено теоретичну модель формування та реалізації інвестиційної політики держави, яка включає ряд заходів у логічній послідовності та, на відміну від наявної, містить три рівні: макро-, мезо- та мікрорівні (рис. 1):

визначення змісту інвестиційної політики, визначення її основних складових та принципів формування;

визначення та обґрунтування факторів економічного зростання країни, оцінювання інвестиційного клімату та інвестиційного потенціалу України, оцінка стану інвестиційної діяльності, виявлення проблем і розробка шляхів удосконалення інвестиційної політики держави;

визначення принципів інвестиційної політики держави та принципів регіональної інвестиційної політики, оцінка інвестиційного клімату регіону, розробка заходів із удосконалення регіональної інвестиційної політики;

узагальнення світового досвіду щодо тенденцій розвитку та формування інвестиційної привабливості, що впливає на інвестиційну активність іноземних інвесторів, визначення мотивації іноземних інвесторів;

визначення впливу інвестиційної політики на інвестиційну активність вітчизняних та іноземних інвесторів і на інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання, регіонів і держави у цілому.

Такий підхід до реалізації державної інвестиційної політики з урахуванням децентралізації державного управління (регіонального та місцевого рівнів) дав змогу стверджувати, що покращення інвестиційної та економічної ситуації в Україні можливо за умови подальшої децентралізації державного управління, що сприятиме

підвищенню управлінської компетенції регіональних і місцевих органів влади, а також підвищить демократичний потенціал суспільства.

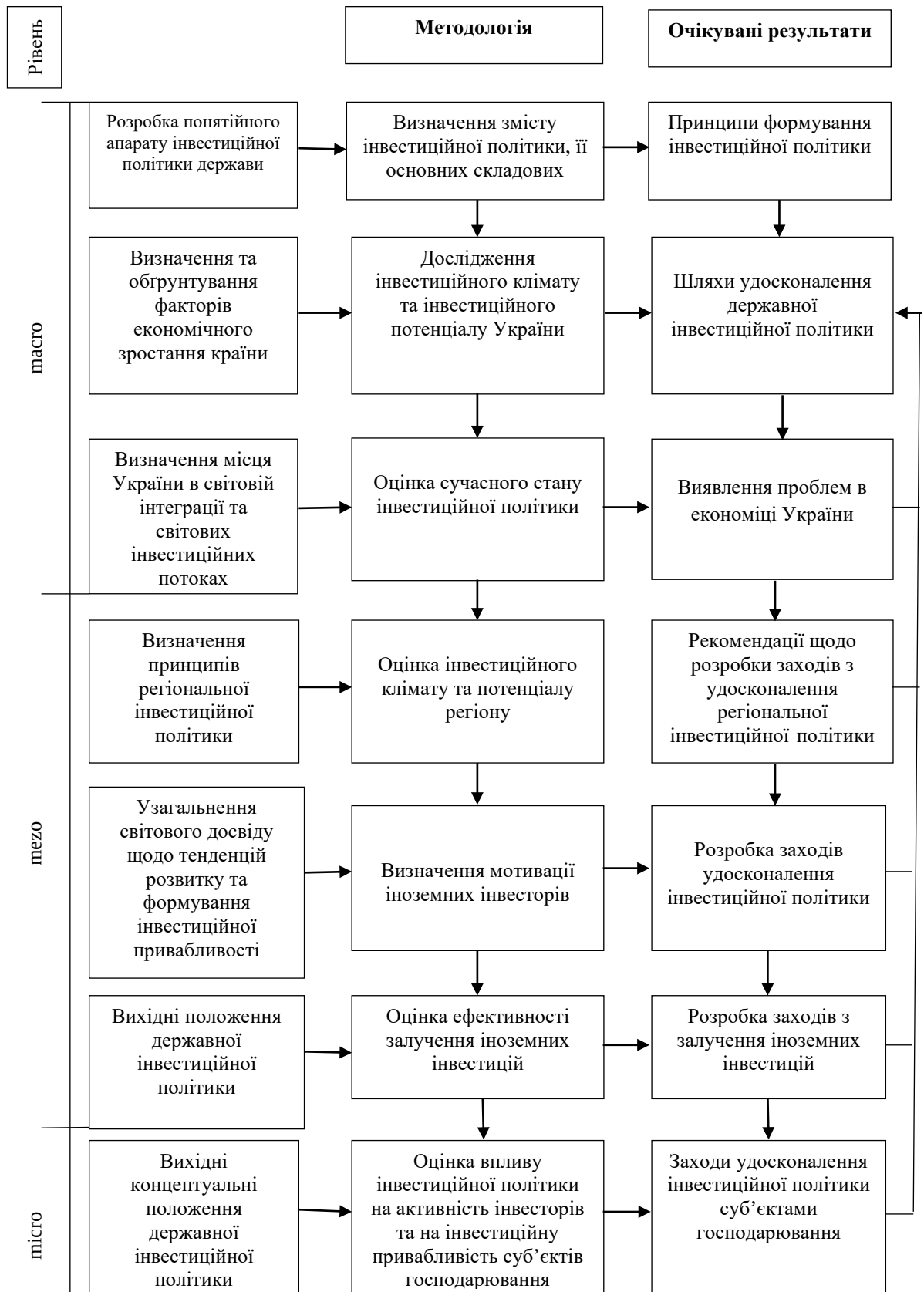

Рис. 1. Теоретична модель формування та реалізації державної інвестиційної політики

Узагальнення інструментів реалізації інвестиційної політики держави дало змогу сформулювати їх класифікацію за такими ознаками: правові, адміністративні, активно-структурні, фінансові, інфраструктурного спрямування та опосередкованого впливу. Класифікація інструментів реалізації державної інвестиційної політики виокремлює інструменти опосередкованого впливу, зокрема: прискорену амортизацію, кредитні пільги, регуляторні заходи на ринку інвестицій та фондовому ринку, що дало змогу узагальнити та систематизувати інструментарій інвестиційної політики держави у регіональному та галузевому розподілах.

У третьому розділі – «Методичне забезпечення формування інструментів реалізації інвестиційної політики держави» – удосконалено методичний підхід до визначення напрямів інвестиційної політики держави виходячи зі специфіки її адміністративних територій, який передбачає кластеризацію адміністративних областей країни за спільними ознаками, вибір типопредставника кожної групи та побудову моделей впливу різних джерел інвестування на певні види економічної діяльності для обраної групи регіонів, що дає змогу корегувати інвестиційні пріоритети залежно від стану економіки; удосконалено підхід до визначення впливу інвестиційних інструментів на економічні результати за видами економічної діяльності в Україні, що дасть змогу уникнути дисбалансу в інвестуванні видів економічної діяльності, що, своєю чергою, сприятиме розвитку всієї території України; удосконалено методичний підхід до визначення стану інвестиційної діяльності в економіці країни у регіональному розрізі, який, на відміну від наявного, ґрунтується на багатофакторних моделях, що доводять наявність зв'язків між показником обсягів реалізованої продукції як результативною ознакою адміністративної території та обсягами внутрішніх, зовнішніх, а також іноземних інвестицій, що дає змогу уникнути дисбалансу в інвестуванні та сприятиме рівномірному розвитку економічної системи держави.

Запропоновано методичний підхід до визначення інвестиційної привабливості регіонів України на основі багатофакторних моделей для встановлення зв'язків між результативною ознакою та інвестиційними процесами, що, на відміну від наявних, дає змогу визначити ефективність використання внутрішніх, зовнішніх, а також іноземних джерел інвестування. Практична реалізація запропонованого методичного підходу дає змогу сформулювати аналітичну базу для прийняття рішень щодо пріоритетності вибору певного регіону для інвестування.

Для аналізу адміністративних територій України отримані економіко-математичні моделі зведено в табл. 2.

Таблиця 2

Економіко-математичні моделі визначення впливу інвестиційних процесів за джерелами інвестування на обсяг реалізованої продукції за регіонами України

Адміністративна область, країна	Модель, яка описує залежність*
Україна	$y = -0,76 \cdot X_1 + 1,44 \cdot X_2 - 1,93 \cdot X_3 + 1,93 \cdot X_4 - 0,51 \cdot X_5$
Вінницька	$y = 0,08 \cdot X_1 + 0,58 \cdot X_2 + 0,26 \cdot X_3 - 0,16 \cdot X_4 - 0,04 \cdot X_5$
Волинська	$y = -0,13 \cdot X_1 + 1,51 \cdot X_2 + 0,11 \cdot X_3 - 0,49 \cdot X_4 - 0,01 \cdot X_5$

Продовження табл. 2

Адміністративна область	Модель, яка описує залежність
Дніпропетровська	$y = -0,33 \cdot X_1 + 0,02 \cdot X_2 + 1,19 \cdot X_3 + 0,1 \cdot X_4 - 0,01 \cdot X_5$
Донецька	$y = 0,63 \cdot X_1 + 0,1 \cdot X_2 + 0,31 \cdot X_3 - 0,42 \cdot X_4 + 0,35 \cdot X_5$
Житомирська	$y = -0,32 \cdot X_1 + 1,28 \cdot X_2 + 0,11 \cdot X_3 + 0,22 \cdot X_4 - 0,02 \cdot X_5$
Закарпатська	$y = -0,18 \cdot X_1 + 1,29 \cdot X_2 - 0,63 \cdot X_3 - 0,42 \cdot X_4 + 0,42 \cdot X_5$
Запорізька	$y = -0,41 \cdot X_1 + 0,88 \cdot X_2 + 0,39 \cdot X_3 + 0,04 \cdot X_4 + 0,37 \cdot X_5$
Івано-Франківська	$y = 0,2 \cdot X_1 + 0,76 \cdot X_2 - 0,03 \cdot X_3 + 0,09 \cdot X_4 + 0,012 \cdot X_5$
Київська	$y = 0,01 \cdot X_1 + 0,14 \cdot X_2 + 1,08 \cdot X_3 - 0,34 \cdot X_4 + 0,15 \cdot X_5$
Кіровоградська	$y = 0,1 \cdot X_1 + 1,14 \cdot X_2 - 0,39 \cdot X_3 + 0,04 \cdot X_4 + 0,17 \cdot X_5$
Луганська	$y = -0,44 \cdot X_1 + 0,88 \cdot X_2 + 1,1 \cdot X_3 - 0,07 \cdot X_4 - 0,96 \cdot X_5$
Львівська	$y = -0,08 \cdot X_1 + 0,06 \cdot X_2 + 0,96 \cdot X_3 - 0,01 \cdot X_4 + 0,11 \cdot X_5$
Миколаївська	$y = -0,58 \cdot X_1 + 0,95 \cdot X_2 + 0,25 \cdot X_3 + 0,73 \cdot X_4 + 0,19 \cdot X_5$
Одеська	$y = -0,002 \cdot X_1 + 0,35 \cdot X_2 + 0,67 \cdot X_3 - 0,05 \cdot X_4 + 0,08 \cdot X_5$
Полтавська	$y = 0,16 \cdot X_1 + 1 \cdot X_2 - 0,29 \cdot X_3 - 0,18 \cdot X_4 + 0,17 \cdot X_5$
Рівненська	$y = -0,72 \cdot X_1 + 1,21 \cdot X_2 + 0,55 \cdot X_3 - 0,11 \cdot X_4 + 0,26 \cdot X_5$
Сумська	$y = -0,07 \cdot X_1 - 0,5 \cdot X_2 + 0,55 \cdot X_3 + 0,97 \cdot X_4 - 0,11 \cdot X_5$
Тернопільська	$y = -1,67 \cdot X_1 + 2,15 \cdot X_2 + 0,36 \cdot X_3 - 0,34 \cdot X_4 + 0,21 \cdot X_5$
Харківська	$y = -0,08 \cdot X_1 + 1,04 \cdot X_2 + 0,07 \cdot X_3 + 0,03 \cdot X_4 + 0,04 \cdot X_5$
Херсонська	$y = -0,08 \cdot X_1 + 0,64 \cdot X_2 + 0,62 \cdot X_3 - 0,18 \cdot X_4 + 0,01 \cdot X_5$
Хмельницька	$y = -0,01 \cdot X_1 + 0,94 \cdot X_2 - 0,02 \cdot X_3 - 0,04 \cdot X_4 + 0,13 \cdot X_5$
Черкаська	$y = 0,73 \cdot X_1 + 0,22 \cdot X_2 + 0,59 \cdot X_3 - 0,59 \cdot X_4 + 0,01 \cdot X_5$
Чернівецька	$y = -0,19 \cdot X_1 + 1,13 \cdot X_2 + 0,13 \cdot X_3 - 0,002 \cdot X_4 + 0,15 \cdot X_5$
Чернігівська	$y = -0,37 \cdot X_1 + 0,06 \cdot X_2 + 1,49 \cdot X_3 + 0,01 \cdot X_4 - 0,29 \cdot X_5$
м. Київ	$y = 0,09 \cdot X_1 + 0,33 \cdot X_2 + 0,69 \cdot X_3 - 0,06 \cdot X_4 - 0,13 \cdot X_5$

*Результативним показником (Y) було обрано обсяг реалізованої продукції у стандартизованому вигляді, а факторними величинами – такі показники:

X1 – капітальні інвестиції за рахунок коштів державного бюджету;

X2 – капітальні інвестиції за рахунок коштів місцевих бюджетів;

X3 – капітальні інвестиції за рахунок власних коштів підприємств та організацій;

X4 – капітальні інвестиції за рахунок кредитів банків та інших позик;

X5 – прямі іноземні інвестиції.

Середньоквадратичне відхилення у моделях (R^2) $\in [78,01; 99,45]$, що свідчить про відповідність отриманих моделей практиці інвестиційних процесів.

Аналіз результатів свідчить, що не всі регіони України однаково інвестиційно

привабливі. Найбільш інвестиційно привабливими є м. Київ, Херсонська, Запорізька, Житомирська, Дніпропетровська, Волинська, Миколаївська, Полтавська, Хмельницька та Черкаська області. Також слід зазначити, що основні капітальні інвестиції у регіони надходять з різних джерел, в одних регіонах переважають капітальні інвестиції за рахунок коштів місцевих бюджетів або за рахунок власних коштів підприємств, а в інших активно залучаються прямі іноземні інвестиції. Отже, слід проаналізувати також інвестиційну привабливість регіонів за видами економічної діяльності.

Удосконалено методичний підхід до визначення впливу інвестиційних інструментів на економічні результати за видами економічної діяльності в Україні та її регіонах, що дасть змогу уникнути дисбалансу в інвестуванні видів економічної діяльності, що, своєю чергою, сприятиме розвитку всієї території України. Зокрема, проаналізовано інвестування за рахунок державних коштів та за рахунок прямих іноземних інвестицій, що дало змогу визначити, які інвестиції є більш ефективними, які регіони є найбільш привабливими для іноземних інвестицій та які види економічної діяльності мають найбільшу ефективність.

З метою формування аналітичної бази для прийняття рішень щодо пріоритетності вибору виду економічної діяльності в конкретному регіоні для інвестування розроблено ряд моделей (табл. 3, табл. 4).

Таблиця 3

Моделі впливу інвестиційних інструментів державного бюджету на види економічної діяльності у регіонах України

Адміністративна територія	Модель, яка описує залежність
Вінницька	$y = -0,18 \cdot X_6 + 0,35 \cdot X_7 + 0,13 \cdot X_8 + 0,15 \cdot X_{14} + 0,39 \cdot X_{15} + 0,21 \cdot X_{16}$
Донецька	$y = 0,06 \cdot X_1 + 0,12 \cdot X_5 + 0,01 \cdot X_7 + 0,3 \cdot X_9 + 0,17 \cdot X_{11} + 0,51 \cdot X_{15}$
Івано-Франківська	$y = 0,28 \cdot X_3 - 0,015 \cdot X_5 + 0,54 \cdot X_7 - 0,29 \cdot X_{10} + 0,85 \cdot X_{14} - 0,05 \cdot X_{16}$
Київська	$y = -0,46 \cdot X_6 + 0,24 \cdot X_7 + 0,05 \cdot X_9 + 0,36 \cdot X_{10} + 0,22 \cdot X_{11} - 0,31 \cdot X_{16}$
Кіровоградська	$y = 0,48 \cdot X_1 + 0,21 \cdot X_2 - 0,02 \cdot X_4 + 0,02 \cdot X_5 + 0,75 \cdot X_{14} + 0,42 \cdot X_{16}$
Полтавська	$y = 0,35 \cdot X_6 + 0,63 \cdot X_7 - 0,02 \cdot X_8 + 0,28 \cdot X_9 - 0,75 \cdot X_{10} + 0,93 \cdot X_{16}$
Черкаська	$y = 0,39 \cdot X_3 + 0,36 \cdot X_4 + 0,25 \cdot X_6 + 0,48 \cdot X_{14} + 0,06 \cdot X_{15} + 0,10 \cdot X_{16}$
м. Київ	$y = 0,43 \cdot X_1 - 0,29 \cdot X_3 - 0,27 \cdot X_7 - 0,36 \cdot X_8 + 0,34 \cdot X_{13} + 1,05 \cdot X_{16}$

Результативним показником (Y) було обрано обсяг реалізованої продукції у стандартизованому вигляді, а факторними величинами – такі показники інвестицій за кошти державного бюджету за видами економічної діяльності: X1 – сільське господарство, лісове та рибне; X2 – промисловість; X3 – будівництво; X4 – оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; X5 – транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; X6 – тимчасове розміщування й організація харчування; X7 – інформація та телекомунікації; X8 – фінансова та страхова діяльність; X9 – операції з нерухомим майном; X10 – професійна, наукова та технічна діяльність; X11 – діяльність у сфері

адміністративного та допоміжного обслуговування; X_{12} – державне управління й оборона; обов’язкове соціальне страхування; X_{13} – освіта; X_{14} – охорона здоров’я та надання соціальної допомоги; X_{15} – мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; X_{16} – надання інших видів послуг.

Як видно з табл. 3, найбільш привабливими для інвестицій за кошти державного бюджету є Вінницька, Донецька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська області та м. Київ.

Таблиця 4

Моделі впливу інвестиційних інструментів прямих іноземних інвестицій на види економічної діяльності у регіонах України

Адміністративна область	Модель, яка описує залежність
Запорізька	$y = 0,79 \cdot X_2 - 0,10 \cdot X_3 - 0,05 \cdot X_6 - 0,02 \cdot X_8 + 0,36 \cdot X_9 + 0,35 \cdot X_{11}$
Львівська	$y = 0,82 \cdot X_2 + 0,6 \cdot X_3 + 0,22 \cdot X_6 - 0,41 \cdot X_7 + 0,31 \cdot X_{11} - 0,44 \cdot X_{16}$
Миколаївська	$y = -0,26 \cdot X_2 + 0,72 \cdot X_3 + 0,52 \cdot X_4 + 0,81 \cdot X_8 + 0,003 \cdot X_9 + 0,22 \cdot X_{16}$
Одеська	$y = 0,34 \cdot X_6 + 0,31 \cdot X_8 + 0,25 \cdot X_9 - 0,23 \cdot X_{10} + 0,59 \cdot X_{13} + 0,32 \cdot X_{15}$
Рівненська	$y = 0,07 \cdot X_6 + 0,20 \cdot X_9 - 0,21 \cdot X_{10} - 0,0002 \cdot X_{11} + 0,85 \cdot X_{14} + 0,04 \cdot X_{16}$
Харківська	$y = 0,44 \cdot X_1 + 0,71 \cdot X_4 + 0,80 \cdot X_6 - 0,43 \cdot X_9 + 0,68 \cdot X_{15} + 0,61 \cdot X_{16}$
Херсонська	$y = -0,14 \cdot X_2 - 0,11 \cdot X_6 - 0,41 \cdot X_9 + 0,11 \cdot X_{10} + 0,18 \cdot X_{11} + 1,09 \cdot X_{14}$
Хмельницька	$y = 1,03 \cdot X_2 + 0,14 \cdot X_3 - 0,24 \cdot X_5 + 0,11 \cdot X_6 - 0,24 \cdot X_8 - 0,09 \cdot X_{11}$
Чернівецька	$y = 0,32 \cdot X_1 + 0,004 \cdot X_3 + 0,17 \cdot X_5 - 0,07 \cdot X_{10} + 0,996 \cdot X_{14} - 0,02 \cdot X_{16}$

Результативним показником (Y) було обрано обсяг реалізованої продукції у стандартизованому вигляді, а факторними величинами – такі показники прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності.

Як видно з табл. 4, найбільш привабливими для інвестування за кошти прямих іноземних інвестицій є Запорізька, Львівська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Харківська, Херсонська, Хмельницька та Чернівецька області.

За результатами аналізу інвестиційної привабливості регіонів України доцільно зробити припущення про наявність споріднених регіональних економічних систем в Україні з огляду на їх інвестиційну привабливість і, відповідно, на спільні пріоритети у розвитку інвестиційної діяльності. З метою доведення цього припущення доцільно використовувати інструменти кластерного аналізу, тобто розпізнавання об’єктів за ознаками.

Удосконалено методичний підхід до визначення напрямів інвестиційної політики держави виходячи зі специфіки її адміністративних територій, який передбачає кластеризацію адміністративних областей країни за спільними ознаками, вибір типопредставника кожної групи та побудову моделей впливу різних джерел інвестування на певні види економічної діяльності для обраної групи регіонів. Практична реалізація запропонованого методичного підходу дає змогу сформувати

аналітичну базу для прийняття рішень щодо пріоритетності вибору певного виду економічної діяльності в конкретному регіоні для інвестування.

Побудовано дендрограму природного розподілу регіонів на кластери за показниками стану інвестиційної діяльності у 2019 р. В результаті проведеної кластеризації отримано такі результати (табл. 5), які містять розраховану відстань від центру угруповання для кожного регіону та середнє значення для кластера.

Таблиця 5

Результати розподілу регіонів

Кластер 1		Кластер 2		Кластер 3	
члени кластера	відстань від центру	члени кластера	відстань від центру	члени кластера	відстань від центру
м. Київ	0	Вінницька	0,096994	Дніпропетровська	0,533109
		Волинська	0,065642	Донецька	0,214735
		Житомирська	0,084122	Київська	0,250522
		Закарпатська	0,076425	Львівська	0,259120
		Запорізька	0,208448	Одеська	0,417540
		Івано-Франківська	0,033232	Середнє значення	0,335005
		Кіровоградська	0,095012		
		Луганська	0,330089		
		Миколаївська	0,058986		
		Полтавська	0,221112		
		Рівненська	0,097227		
		Сумська	0,092574		
		Тернопільська	0,061459		
		Харківська	0,255305		
		Херсонська	0,109777		
		Хмельницька	0,053872		
		Черкаська	0,068635		
		Чернівецька	0,154294		
		Чернігівська	0,094867		
		Середнє значення	0,118846		

Розроблено когнітивну карту зв'язків між обсягами реалізованої продукції регіону та капітальними інвестиціями у види економічної діяльності, м. Київ (перший кластер). Аналогічно розроблено когнітивні карти для представників другого та третього кластерів (рис. 2).

На рис. 2: ВЕД – вид економічної діяльності.

ВЕД 1 – сільське господарство, лісове та рибне; ВЕД 2 – промисловість; ВЕД 3 – будівництво; ВЕД 4 – оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; ВЕД 5 – транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; ВЕД 6 – тимчасове розміщування й організація харчування; ВЕД 7 – інформація та телекомунікації; ВЕД 8 – фінансова та страхова діяльність; ВЕД 9 – операції з нерухомим майном; ВЕД 10 – професійна, наукова та технічна діяльність; ВЕД 11 – діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; ВЕД 12 – державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування; ВЕД 13

– освіта; ВЕД 14 – охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; ВЕД 15 – мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; ВЕД 16 – надання інших видів послуг.

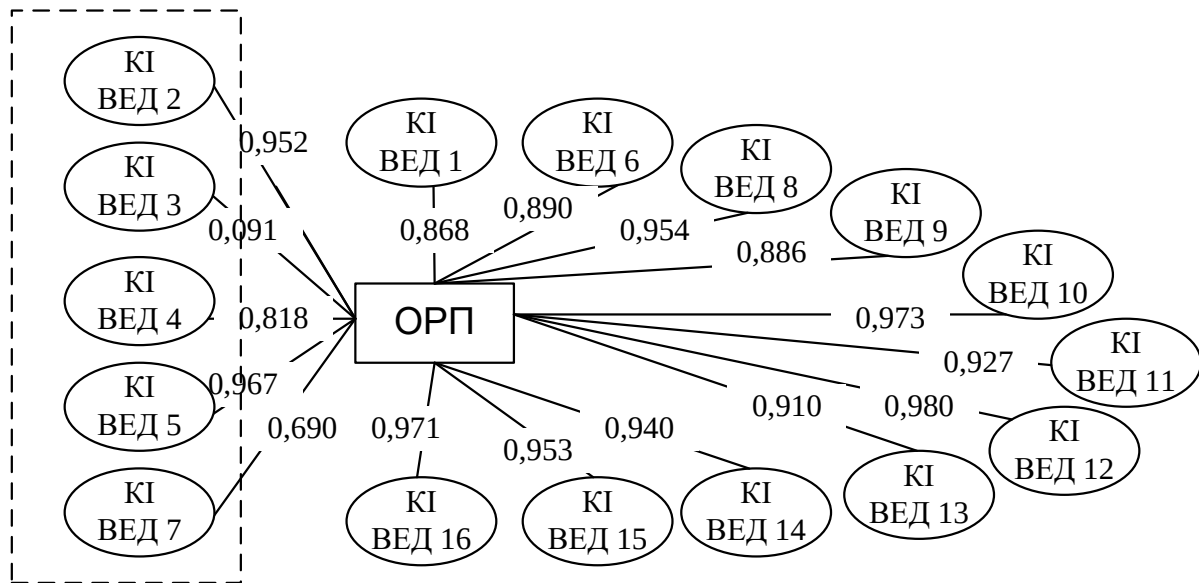

Рис. 2. Когнітивна карта зв'язків між обсягами реалізованої продукції та капітальними інвестиціями у види економічної діяльності, м. Київ (перший кластер):

КІ – капітальні інвестиції;

ОРП – обсяг реалізованої продукції;

на лініях – значення коефіцієнтів кореляції;

пунктиром виокремлено види економічної діяльності, які мали найбільші (за питомою вагою) обсяги капітальних інвестицій сумарно за весь період 2013–2019 рр.

Як видно з рис. 2, найбільші обсяги капітальних інвестицій, а отже, найбільш ефективними по першому кластеру є такі види економічної діяльності: промисловість, торгівля, транспорт, інформація та телекомунікації, адже саме такі види діяльності є найбільш інвестиційно привабливими.

Отже, для покращення розвитку інвестиційної політики держави необхідно здійснити виважений вибір пріоритетів, які для кожної адміністративної території матимуть певну специфіку. Запропонований методичний підхід дозволив дійти висновку про те, що далеко не всі види економічної діяльності у разі їх інвестування здатні до ефективного розвитку. Крім того, склад територіальних економічних систем за видами економічної діяльності є унікальним у кожному окремому випадку.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання, що полягає у визначенні теоретичних аспектів, розробці науково-методичних і практичних рекомендацій щодо формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Узагальнено та згруповано основні нормативні акти, що регламентують інвестиційну діяльність в Україні.

Отримав розвитку організаційний підхід до вибору інструментарію реалізації інвестиційної політики держави, який узагальнює основні аспекти формування та реалізації інвестиційної політики в країнах світу.

Узагальнено та проаналізовано світовий досвід формування інвестиційної політики держави та інвестиційної привабливості економіки, що дало змогу визначити, досвід яких країн становить особливий інтерес для України. Проаналізовано й узагальнено інструменти інвестиційної політики держави, і розподілено їх на універсальні та специфічні.

2. Узагальнено теоретичне підґрунтя визначення змісту поняття «інвестиційна політика держави», визначено її властивості, сформовано класифікацію наявних теоретичних підходів до визначення її змісту. У загальному вигляді інвестиційна політика держави є важливою складовою економічної політики, її слід розглядати як комплекс взаємопов'язаних цілей та пріоритетів розвитку інвестиційної сфери, а також комплекс заходів, методів та інструментів їхньої реалізації, що спрямовані не тільки на інвестиційну привабливість країни, а, в першу чергу, на забезпечення інвестиційної привабливості регіонів.

3. Укладено класифікацію інструментів реалізації державної інвестиційної політики, в якій виокремлено інструменти опосередкованого впливу, зокрема: прискорену амортизацію, кредитні пільги, регуляторні заходи на ринку інвестицій та фондовому ринку, що дало змогу узагальнити та систематизувати інструментарій інвестиційної політики держави у регіональному та галузевому розподілах.

4. Запропоновано методичний підхід до визначення інвестиційної привабливості регіонів України на основі багатофакторних моделей для встановлення зв'язків між результативною ознакою та основними факторами, практична реалізація запропонованого методичного підходу дає змогу сформувати аналітичну базу для прийняття рішень щодо пріоритетності вибору певного регіону для інвестування.

5. Удосконалено аналітичне забезпечення визначення впливу інвестиційних інструментів на економічні результати за видами економічної діяльності в регіонах України, що дасть змогу уникнути дисбалансу в інвестуванні регіонів і видів економічної діяльності, що, своєю чергою, сприятиме розвитку всіх регіонів України.

6. Запропоновано методичний підхід з використанням інструментів кластеризації для визначення напрямів інвестиційної політики держави виходячи зі специфіки адміністративних територій, практична реалізація запропонованого методичного підходу з використанням інструментів кластеризації дає змогу сформувати аналітичну базу для прийняття рішень щодо пріоритетності вибору певного виду економічної діяльності в конкретному регіоні для інвестування, а також визначити спільні риси по групах адміністративних територій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Нечипорук О. В. Концептуальні засади менеджменту в інформаційній економіці : монографія / за заг. ред. Т. І. Лепейко. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2010. С. 145–156.

2. Нечипорук О. В. Методологія і технологія управління сучасними підприємствами: теоретичний та практичний аспекти : монографія / за заг. ред. Т. І. Лепейко. Харків : Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. С. 159–171.

3. Нечипорук О. В. Сучасні промислові революції та удосконалення механізмів сестейнового соціально-економічного розвитку (Досвід ЄС та практика України) : монографія / за ред. Л. Г. Мельника, О. М. Мащенко. Суми : Університет. кн., 2021. С. 52–63.

Статті у вітчизняних наукових фахових виданнях:

4. Нечипорук О. В. Фондовий ринок як важливий фактор інвестування. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2005. Вип. 202. Т. IV. С. 974–982.

5. Нечипорук О. В. Розвиток прозорості фондового ринку як потенційна можливість сприяння привабливості інвестиційного клімату. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2005. Вип. 207. Т. IV. С. 1272–1277.

6. Нечипорук О. В. Методика рейтингової оцінки інвестиційної привабливості промислових підприємств. *Комунальне господарство міст*. 2007. Вип. 75. С. 275–284.

Статті у наукових фахових виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

7. Nechyporuk O. V. Fundamental analysis as method of an investment attraction assessment of the enterprises emitents and their shares. *Индустриален Мениджмънт*. 2015. Брой 1. Година 12. С. 39–47. ISSN 1312-3793.

8. Нечипорук О. В. Ринок цінних паперів: сучасний стан, проблеми та тенденції розвитку. *Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles*. 2015. Vol. 2. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom. 308 p.

9. Нечипорук О. В. Світовий досвід формування інвестиційної політики держави. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4. Т. 2. С. 343–348 (включено до: *Index Copernicus*).

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(2)-60

10. Нечипорук О. В. Інвестиційна політика, її роль та місце в системі інвестиційної діяльності. *East European Scientific Journal* #5(69). 2021. part 2. P. 9–17.

DOI: 10.31618/ESSA.2782-1994.2021.2.69.52

11. Нечипорук О. В. Визначення інвестиційної привабливості регіонів України. *Sciences of Europe*. Vol. 2. No. 71 (2021). С. 17–21 (включено до: *Index Copernicus*).

DOI: 10.24412/3162-2364-2021-71-2-17-21

12. Нечипорук О. В. Інвестиційна діяльність України: сучасний стан, проблеми та можливості її активізації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : «Економічні науки»*. 2021. № 5 (включено до: *Index Copernicus*).

DOI: 10.25313/2520-2294-2021-5-7286

13. Нечипорук О. В. Класифікаційні ознаки інструментарію інвестиційної політики держави. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26 (включено до: *Index Copernicus*).

DOI: 10.32782/2524-0072/2021-26-55

14. Нечипорук О. В. Інвестиційна привабливість видів економічної діяльності в регіонах України. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 169–174 (включено до: *Index Copernicus*).

DOI: 10.32983/2222-4459-2021-5-169-174

15. Нечипорук О. В. Кластерний аналіз як інструмент формування пріоритетів інвестиційної політики держави. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6. № 1. С. 252–260 (включено до: *Index Copernicus*).

DOI: 10.36887/2415-8453-2021-1-30

Опубліковані праці апробаційного характеру:

16. Нечипорук О. В. Вплив фондового ринку на інвестиційну привабливість промислового підприємства // Сучасні технології менеджменту: проблеми теорії та практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. // Управління розвитком : зб. наук. ст. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2008. № 17. С. 125–127.

17. Нечипорук О. В. Управління інвестиційною діяльністю підприємств-емітентів на ринку цінних паперів // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. // Управління розвитком : зб. наук. ст. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2011. № 21. С. 91–93.

18. Нечипорук О. В. Визначення рівня інвестиційної привабливості промислових підприємств // Менеджмент у ХХІ сторіччі: методологія і практика : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Полтава : Вид. Шевченко Р. В., 2014. 512 с.

19. Нечипорук О. В. Економічна сутність поняття «Інвестиційна привабливість підприємства» // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18–19 берез. 2019 р.). Харків : ФОП Панов А. М., 2019. С. 83–86.

20. Нечипорук О. В. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків – м. Торунь, 16 квіт. 2021 р.). Дніпро : Середняк Т. К., 2021. С. 43–46.

АНОТАЦІЯ

Нечипорук О. В. Формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Харків, 2021.

Удосконалено аналітичне забезпечення визначення впливу різних джерел інвестування на обсяги реалізованої продукції за видами економічної діяльності, яке доводить неефективність використання певних інвестиційних джерел і дає змогу уникнути дисбалансу в інвестуванні, що сприятиме рівномірному розвитку економічної системи держави. Запропоновано методичний підхід до визначення напрямів інвестиційної політики держави виходячи зі специфіки її адміністративних

територій, який передбачає кластеризацію адміністративних областей країни за спільними ознаками, вибір типопредставника кожної групи та побудову моделей впливу різних джерел інвестування на певні види економічної діяльності для обраної групи регіонів, що дає змогу корегувати інвестиційні пріоритети залежно від стану економіки.

Укладено класифікацію інструментів реалізації державної інвестиційної політики, в якій виокремлено інструменти опосередкованого впливу, зокрема: прискорену амортизацію, кредитні пільги, регуляторні заходи на ринку інвестицій та фондовому ринку, що дало змогу систематизувати інструментарій інвестиційної політики держави. Розвинуто організаційний підхід до вибору інструментарію реалізації інвестиційної політики держави, який узагальнює основні аспекти формування та реалізації інвестиційної політики в країнах світу, що дало змогу проаналізувати й узагальнити інструменти інвестиційної політики держави, і розподілити їх на універсальні та специфічні, а також визначити, досвід яких країн доцільно імплементувати у практику в Україні.

Уточнено визначення сутності та змісту поняття «інвестиційна політика держави», яка у загальному вигляді є важливою складовою економічної політики, її слід розглядати як комплекс взаємопов'язаних цілей і пріоритетів розвитку інвестиційної сфери, а також комплекс заходів, методів та інструментів їхньої реалізації, що спрямовані не тільки на інвестиційну привабливість країни, а, в першу чергу, на забезпечення інвестиційної привабливості регіонів. Отримав розвитку методичний підхід до визначення стану інвестиційної діяльності в економіці країни у регіональному розрізі, який ґрунтується на багатофакторних моделях, що доводять наявність зв'язків між показником обсягів реалізованої продукції та обсягами внутрішніх, зовнішніх, а також іноземних інвестицій, що дало змогу сформувати аналітичну базу для прийняття рішень щодо інвестиційної привабливості економіки України.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика держави, інструментарій, інвестиційні інструменти, реалізація інвестиційної політики держави.

АННОТАЦИЯ

Нечипорук О. В. Формирование инструментария реализации инвестиционной политики государства в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Научно-исследовательский центр промышленных проблем развития НАН Украины, Харьков, 2021.

Усовершенствовано аналитическое обеспечение определения влияния различных источников инвестирования на объемы реализованной продукции по видам экономической деятельности, которое доказывает неэффективность использования

определенных инвестиционных источников и позволяет избежать дисбаланса в инвестировании, что будет способствовать равномерному развитию экономической системы государства. Предложен методический подход к определению направлений инвестиционной политики государства исходя из специфики ее административных территорий, который предусматривает кластеризацию административных областей страны по общим признакам, выбор типопредставителя каждой группы и построение моделей влияния различных источников инвестирования в определенные виды экономической деятельности для выбранной группы регионов, что позволяет корректировать инвестиционные приоритеты в зависимости от состояния экономики.

Предложена классификация инструментов реализации государственной инвестиционной политики, в которой выделены инструменты опосредованного влияния, в частности: ускоренную амортизацию, кредитные льготы, регуляторные меры на рынке инвестиций и фондовом рынке, что позволило систематизировать инструментарий инвестиционной политики государства. Дополнен организационный подход к выбору инструментария реализации инвестиционной политики государства, он обобщает основные аспекты формирования и реализации инвестиционной политики в странах мира, что позволило проанализировать и обобщить инструменты инвестиционной политики государства, и распределить их на универсальные и специфические, а также определить, опыт каких стран целесообразно имплементировать в практику в Украине.

Уточнено определение сущности и содержания понятия «инвестиционная политика государства», которая в общем виде является важной составляющей экономической политики, ее следует рассматривать как комплекс взаимосвязанных целей и приоритетов развития инвестиционной сферы, а также комплекс мероприятий, методов и инструментов их реализации, направленных не только на инвестиционную привлекательность страны, а, в первую очередь, на обеспечение инвестиционной привлекательности регионов. Получил развитие методический подход к определению состояния инвестиционной деятельности в экономике страны в региональном разрезе, основанный на многофакторных моделях, которые доказывают наличие связей между показателем объемов реализованной продукции и объемами внутренних, внешних, а также иностранных инвестиций, что позволило сформировать аналитическую базу для принятия решений по инвестиционной привлекательности экономики Украины.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционная политика государства, инструментарий, инвестиционные инструменты, реализация инвестиционной политики государства.

SUMMARY

Nechyporuk O. V. Formation of tools for implementation of state investment policy in Ukraine. – On the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on a specialty 08.00.03 – economy and management of a national economy. – Research Center for Industrial Development Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkiv, 2021.

The instruments of investment policy at the state level have been systematized, where, in contrast to the existing classification, the instruments of indirect influence have been singled out, which has made it possible to single out the instruments of indirect influence.

The tools and methods of investment-industrial policy at the regional and local levels are generalized and systematized, which allowed to confirm the multifaceted nature of investment policy.

The mechanism of state investment policy implementation was improved taking into account the decentralization of public administration (regional and local levels), which allowed to say that the improvement of investment and economic situation in Ukraine is possible under further decentralization of public administration, which will increase the managerial competence of regional will also increase the democratic potential of society.

Analytical support for determining the impact of investment instruments on economic results by type of economic activity in the regions of Ukraine has been improved, which will avoid imbalances in investment in regions and types of economic activity, which in turn will contribute to the development of all regions of Ukraine.

A methodical approach to determining the investment attractiveness of the regions of Ukraine based on multifactor models to establish links between performance and key factors, which in contrast to existing allows to determine the effectiveness of domestic, external and foreign sources of investment and allows to form an analytical base to decide on the priority of choosing a particular region for investment.

A methodical approach with the use of clustering tools to determine the directions of investment policy of the state based on the specifics of administrative territories, which in contrast to existing allows for a balanced choice of priorities and identify common features by groups of administrative territories, as well as allows to form an analytical basis priority of choosing a certain type of economic activity in a particular region for investment.

Key words: investments, investment activity, investment policy of the state, tools, investment instruments, realization of investment policy of the state.

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 0,9 Тир. 100 прим. Зам. № .
Підписано до друку 14.07.2021 Папір офсетний.

Надруковано з макету замовника у ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трінклера, 2, корп. 1, к. 19. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30

Свідectво про внесення суб'єкта до Державного реєстру

Видавців та виготівників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.